

ଛତିଆବଟ
ମହାପୁରୁଷ ହାଡ଼ିଦାସ

ଲେଖକ : —
ଶ୍ରୀ ଦଗରଜ ବ୍ରହ୍ମା ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ)

ଉପହାସିକା

ହାଡ଼ି ଦାସଙ୍କ ଆବର୍ତ୍ତାବ ପୂର୍ବରୁ ପଞ୍ଚସଖା ଗଣ ସେମାନଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ଦ୍ଵାରା ଓଡ଼ିଶାର ଜନ ମନ ରସାଣିତ କରି ଯାଇଥିଲେ । ହାଡ଼ିଦାସ ଯେ କେବଳ ଥିଲେ ମାଳିକାର ରଚୟିତା; ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ କବି ଯଶୋବନ୍ତ ଦାସ ଏବଂ ଅନ୍ୟତାନନ୍ଦ ପ୍ରମୁଖ ଥିଲେ । ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜ ଉପରେ ମାଳିକାର ପ୍ରଭାବ ଥିଲା ଯଥେଷ୍ଟ । ପୁନଶ୍ଚ ଯେତେବେଳେ ମାଳିକାରେ ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ ଅନେକ କିଛି ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି, ତାହା ପଢ଼ି ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ସଜାଗ ରହିବା ପାଇଁ ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମ ବିଶ୍ଵାସୀ ଯେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ଏବଂ ମାଳିକା ପଢ଼ିବ — ଏହା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

ମୃତ ଅଙ୍ଗତକୁ ପାଦରେ ଠେଲି ଦେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପରେ ପ୍ରଗାଡ଼ି ବିଶ୍ଵାସ ନରଖି ଭବିଷ୍ୟତ ଯେ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବ, ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ହାଡ଼ି ଦାସଙ୍କ ଉତ୍ତର ପୁରୁଷମାନେ ଥିଲେ ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟିତ । ତେଣୁ ମାଳିକାର ପ୍ରଭାବ ସମାଜ ଉପରେ

ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ ପଡ଼ି ପାରିଥିଲା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶୋପ କାମ ନକରି ଧର୍ମର ନିୟମ କାନୁନ ମାନ୍ୟ ଚଳିବାକୁ ଲୋକେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

ତେବେ ଗଞ୍ଜାମର ଭାବରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ କୌଣସି ଏକ ଧର୍ମର ଅବସ୍ଥା ବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ସମୟର କୌଣସି ଏକ ବିଶେଷ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ପାଇଁ ଦିଆଯାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଯେତେବେଳେ ସମାଜରେ ଅସାମାଜିକତା ଝଗଡ଼ା ହୋଇ ଉଠେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ପଡ଼ିବାକୁ ବସେ, ଠିକ୍ ସେହି ଘଡ଼ି ସନ୍ଧି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆଲୋକ ବର୍ତ୍ତିକା ସମ୍ମାନ କେତେକ ମହାପୁରୁଷ ଏ ଧରା ଧାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ୱ ଚିତ୍ତ ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଷଷ୍ଠ ଶତାବ୍ଦୀ ପୃଥିବୀ ଇତିହାସରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗ ସୃଷ୍ଟି କରେ । କାରଣ ସେହି ସମୟରେ ଭାରତ କେବଳ ନୁହେଁ; ବରଂ ବିଶ୍ୱର କୋଣେ କୋଣେ ଦେଖା ଦେଇଛି ଧର୍ମର ଗ୍ଳାନି । ସେହି ଗ୍ଳାନିକୁ ଦୁର୍ଘଟିତ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ମହାପୁରୁଷ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚୀନର କନ ଫୁସିୟସ, ଲର୍ଡ଼ଲେ-ସି ଏବଂ ଭାରତର ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ମହାବୀର ପ୍ରଧାନ ।

କ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ଧର୍ମ ହିମାଳୟ ତା'ର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ମାଡ଼ି ହରାଇ ବସେ ଏବଂ ସେହି ଶକ୍ତି ମାଡ଼ି କଳ୍ପିତ ହେବାକୁ ଲାଗେ । ତନ୍ତ୍ର ପୂଜା, ବଳି ଏବଂ ଯଜ୍ଞରେ ଜୀବ ବନ୍ଧୁ ଆଦି ଅପକର୍ମ ହିମାଳୟ ସମାଜର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କୁ ବିକ୍ରାନ୍ତ କରେ । ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଦେଖାଦିଏ ଧର୍ମର ଗ୍ଳାନି । ସେହି ଗ୍ଳାନିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନଷ୍ଟ କରି ଶାନ୍ତି ଆନୟନ କରିବାକୁ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ବୁଦ୍ଧ

ଦେବ ଏବଂ ମହାବୀର । ତେବେ କ'ଣ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ, ଯାହାକି ସେ ଇବେଲର ସମାଜରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିଥିଲା । ମାତ୍ର କୌଣସି ଏକ ଧର୍ମର ପରିଚଳନ ଅନ୍ୟ ଏକ ସମକାଳୀନ ଧର୍ମ ବା ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଧର୍ମ ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ ହୋଇନପାରେ । ସ୍ୱର୍ଗତ ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାଗର୍ଭ ପୁରାଣର ମୁଖବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି ଯେ ବୁଦ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି ହିନ୍ଦୁର ସନ୍ତାନ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଏକ ରୂପ ନିରନ୍ତର ଅବସ୍ଥା ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ।

ମାତ୍ର ଏକ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଧର୍ମର ସଜ୍ଞା ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଗଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଧର୍ମ ହେଉଛି ମଣିଷ ମନର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ମାତ୍ର ଯାହାକି ତାକୁ ବାରମ୍ବାର ସୃଷ୍ଟିକ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରେ । ପୁନଶ୍ଚ କେତେକ ସମୟରେ ମଣିଷ ଉପଲବ୍ଧ କରେ ଯେ ତାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏକ ସର୍ବ ଶକ୍ତିମାନ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୁଏ । ତେଣୁ ସେ ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାରର କୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଆଗରୁ ବ୍ୟବହାର, ଝଡ଼ି ରିବାଜ ଏବଂ ଧର୍ମ କର୍ମକୁ ଭୁଲିଯାଇ ମନୋମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ବସେ ତେବେ ସେ ଯେଉଁ ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଆଗରୁ ଖସି ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଜାଣି ପାରି; କୁ-କାର୍ଯ୍ୟ ନକରିବା ପାଇଁ ସଦା ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟା କରେ । ପୁନଶ୍ଚ ସେ ତା'ର ସମସ୍ତ ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେ ଏବଂ ପାପ ଭାରରେ ନିମ୍ନଗାମୀ ହେଉଥିବା ସମାଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସେ ।

ଅସାମାଜିକତାର ଝଡ଼ି କେବଳ କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନେଇ ବହୁ ଚିନ୍ତନା କୌଣସି ଏକ ଦେଶର ପ୍ରାଣି ପବନରେ ଏବଂ

ସେହି ଅସାମାଜିକତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜର ସ୍ୱର ଉଠାଇବା କଥା ଏକ ନୂତନ ପରବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱପ୍ନପାତ୍ର କରିବା କୌଣସି ଏକ ଆୟାସ କାମ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେମିତି ଜନ୍ମୋଥର ଭୂମି ଉପର ଦେଇ ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି ଅନେକ ଝଡ଼ ଝଞ୍ଜା । ଏ ଭୂମିକୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ମୃଦୁ ଶବ୍ଦ ଶତାବ୍ଦୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମ ଯେତିକି ବିଚଳିତ କରିଛି, ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମ ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ସେତେକ ସାନ୍ତ ନା ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ପୂର୍ବ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀର ଜୈନ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ କିଛି କମ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ନାହିଁ । ଜୈନ ଧର୍ମକୁ ଏ ଦେଶର ପାଣି ପବନରେ ଠିକ୍ ଖାପ ଖୁଅଇବା ପାଇଁ ଯାହାକି ଅଦମ୍ୟ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ସେତେବେଳର ସମାଜକୁ ଚଢ଼ାଇବା କରି ଗଢ଼ି ତୋଳିଛି । କାରଣ ଯଦି କୌଣସି ଧର୍ମ ରାଜ ଧର୍ମରେ ପରିଣତ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ଧର୍ମର ପ୍ରସାର ସମ୍ଭବରେ ଖବ୍ କମ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖା ଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁସଙ୍ଗଠିତ କରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ । ରାଜ ଧର୍ମରେ ଭୟର ସ୍ଥାନ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ । ତେବେ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ତଥା ପ୍ରସାର କ'ଣ କେବଳ ଭୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ପର ? କୌଣସି ଧର୍ମ ପ୍ରତି ମଣିଷ ଭୟ ଦ୍ୱାରା ଅକୃଷ୍ଣ ହୋଇ ନପାରେ ଯଦି ସେହି ଧର୍ମ ତାର ବିବେକ ତଥା ଜ୍ଞାନ ଚକ୍ଷୁ ଆଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାଡ଼ି ରୂପେ ଦେଖା ନଯାଏ । ତେବେ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଲକ୍ଷ କରିବା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ମନେହୁଏ । ଭକ୍ତ ଯେମିତି ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଇ ସଦା ସର୍ବଦା ଭଗବାନଙ୍କ ପଛରେ ଧାଇଁ ଚାଲେ, କାରଣ ତା'ର ସେ ପରମ ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ କରୁଣା ଟିକକ ଦରକାର ସେମିତି ତା'ର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ଗୋଟିଏ ମାଧ୍ୟମ ଯେଉଁ ମାଧ୍ୟମ କି ତାକୁ ନେଇ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ପାରିବ । ତେବେ

ସେହି ମାଧ୍ୟମଟି କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାଧ୍ୟମ ତାକୁ ଏତେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଇଥି ପାଇଁ ତ ଓଡ଼ିଆ କବି ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଗାଇଛନ୍ତି—ଧର୍ମ ଏକ ପୋତ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି ବଧୂ, ତାରିବ କୁ ଏକ ସଂସାର ବାରିଧି ।

ତେବେ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ଧର୍ମ ପ୍ରସାରକ ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମକୁ ଆସିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ (ନବମ ଶତାବ୍ଦୀ) ରାମାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦ୍ଵାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗ) ଓ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ଵାମୀ (ସପ୍ତାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାରମ୍ଭ) ପ୍ରଧାନ । ସେମାନେ ଯଦି ପୁଣ୍ୟ ନିଆସି ନିଜ ନିଜ ଧର୍ମର ଗୁଣ ଦେଇ ପ୍ରକାଶ କରି ଯାଇ ନଥାନ୍ତେ ତେବେ ଜଗନ୍ନାଥ ଧାମରେ ସବୁ ଧର୍ମର ସମନ୍ୱୟ ସ୍ଥାପନ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା କିପରି ?

ସେ ଯାହା ହେଉନା, କାହିଁକି ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧ୍ୟାୟର ଅସ୍ଥାନୀୟ । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସହିତ୍ୟିକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ତଥା ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ ତାଙ୍କ ବିରଚିତ ମହାଭାରତ ମାଧ୍ୟମରେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରାଇ ପାରିଥିଲେ । ସେ ଏକା ଧାରରେ ଥିଲେ ଯୋଗ ବାଘା ଓ ଶୂନ୍ୟବାଘା । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଥିଲା ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତ; ଯାହା ଫଳରେ ସେ ମହା ଭାରତର ସମସ୍ତ ଚରିତ୍ରକୁ ବେଶ ସୁନ୍ଦରଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ଚରିତ୍ର ସହ ଖପ ଖୁଆଇ ଦେଇ ପାରିଛନ୍ତି ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ପୁଣ୍ୟ ଆସିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ପୁଣ୍ୟରେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ପ୍ରସାର ହେବା ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ସାରିଥାଏ । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଧର୍ମ ପ୍ରସାର କରିବାକୁ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଗତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ ।

ଆପାତତଃ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାମ ଗୁରବତକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରି
ସାରିଥାନ୍ତି, ସହା ଫଳରେ ଚୈତନ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ‘ଅତିବଡ଼ି’ ଉପାଧିରେ
ଭୂଷିତ କରି ଥାଆନ୍ତି ।

ପଞ୍ଚସଖାଣେ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗ ତଥା ଷୋଡ଼ଶ
ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ବିଦ୍ୟାମାନ ଥିଲେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ।
ସେମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଫର୍ମାରେ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେଉଁ କେତେ
ଗୋଟି ସନ୍ତାନ ମିଳିଛି ତାହା କେତେଦୂର ସତ — ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ
ପରୀକ୍ଷା ମାର୍ଗର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭୁଲ୍ ହୋଇ ରହିଅଛି ।

କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏତେଦୂର ଅଲୋ ଆସିବାର ଅର୍ଥ
ହେଉଛି ଯେ ହାଡ଼ିଦ ସଙ୍କ ପୂର୍ବକର୍ତ୍ତା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଧର୍ମର
ଅବସ୍ଥା କଣ ଥିଲା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ସମାଜର ଗତି ମୁଖ୍ୟତଃ
କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଚାଲିଥିଲା ? ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ କରିବାର
କଥା ଏଇ ଯେ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଯେମିତି ରାଜନୀତି ବୋଲି କିଛି
ନଥିଲା ଏବଂ ଧର୍ମହିଁ ଆଦିମ ମଣିଷର ସମସ୍ତ ରାଜନୈତିକ ଅବସ୍ଥାକୁ
ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରୁଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ
ଦେଖା ଦେଇଛି । ରାଜନୀତି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଉପରେ
ନିଜର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାରି କରିବାକୁ ବସିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ
ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ନିଜର ସ୍ୱଳ୍ପ ମତବାଦକୁ ସମାଜ ଆଗରେ ବାଢ଼ି
ଦେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ତାହା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ କରିପାରି
ନାହାନ୍ତି । ଫଳତଃ ଧର୍ମ ଏବଂ ଧର୍ମ ସହିତ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ
ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ହ୍ରାସବାଦୀ ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏହିପରି ଏକ
ସଂଘର୍ଷ, ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ତଥା ବିବାଦମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାହାକି ସାହିତ୍ୟିକ
କୁତ୍ତ ରହି ଯାଇଅଛି ତାହା ହାଡ଼ିଦଙ୍କ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ
ଆଲୋକ ପାତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରି ନାହିଁ ?

ହାଡ଼ିଦାସ—ଏକ ଶଂସଦ୍

ହାଡ଼ିଦାସ ଅଧାବଧୁ ଓଡ଼ିଆ ଆଗରେ ଏକ ସନ୍ଦେହର
ବିଦ୍‌ମାସ ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ
ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ କେତେଜଣ ନିଜର ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମ ଏ
ଦିଗରେ ଚଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯେ କେତେଦୂର ସଫଳ
ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ତାହା ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଉଣା ଅଧିକେ ଜଣା ।
ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ଯେ ପତ୍ରିକାରେ ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ବିଷୟରେ
ସାମୟିକ ଆଲୋଚନା ହୋଇ ଯାଇଛି ତଥାପି ମଧ୍ୟ ହାଡ଼ିଦାସ ଆମ
ଆଗରେ ଏକ ଶଂସଦ୍‌ର ବିଦ୍‌ମା ହୋଇ ରହି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପରିଚୟ

ମର୍ଗିଶୀର ମାସ ସପ୍ତେମ୍ବର ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ହେଉଛି ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ
ଜନ୍ମ ଦିବସ । ହାଡ଼ିଦାସ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତିରେ
ନିଜର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ଚମ୍ପୌ ନଗ୍ର ବା ଚମ୍ପାପୁର ଠାରେ ବୋଲି
କହିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନରେ କେତୋଟି ଯଥର
ପଡ଼ିରହି ଇତିହାସର ମୁକ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ସେ ସ୍ଥାନର ମହତ୍ତ୍ୱ
ମାରବରେ ପ୍ରବେଶ କରାବାରେ ଲାଗିଛି ।

ମାସ ସେ ଜୀବନର ସମୁଦାୟ ସମୟ ଚମ୍ପାପୁର ଠାରେ
କଟାଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ
କୃତିରେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଚଂପାନଗ୍ର ଠାରେ

ଜନମ ମୋହର

ଅମରାପୁରରେ ବାସ,

ଶାଳ ବନାଇବି

ଫାଳ ପକାଇବି

ନାମ ହେବ ହାଡ଼ିଦାସ ।

ତେବେ ସେ ଚଂପାପୁର ଛୁଡ଼ି ଅମରାଘ ପୁର ତଥା
ଅମରାଘ ଅଞ୍ଚଳ ଛଡ଼ିଆକୁ ଡ଼ି ଆସିବାର କାରଣ କ'ଣ ?
ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ସମୟରେ ଚଂପାପୁର ନଫାବତି ଦ୍ଵାରା ବିଶେଷ
ଭାବରେ ଶିତି ଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଥିଲା । ଏମିତି ଏକ ନଈ ବଢ଼ିବେ
ତାଙ୍କର ଘର ଦ୍ଵାର ଘସି ଯାଇଅଛି ଏବଂ ସେ ନଈକୁ ବନ୍ୟା
ପାଦୁ ଗ୍ରବରୁ ରକ୍ଷା କରାବା ନିମନ୍ତେ ଛଡ଼ିଆ ଚାଲି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।

ହାଡ଼ିଦାସ ଜାତିରେ ଥିଲେ କମର । ଶାଳକାମ ନିବାସ
କରିବା ଥିଲା ତାଙ୍କ କୌଳିକ ବୃତ୍ତି । ସେଥିରୁ ସେ କେବେ ହେଲେ
ନିଜକୁ ଦୂରରେ ରଖ ନଥିଲେ ।

ଜୀବନ ଯଦି ଏକ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଚଳାପଥ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି ଚଳାପଥରେ ଦେଖାଦିଏ ଅଗଣନ ବାଧା ବିନ୍ଦୁ । ମଣିଷ ଲଢ଼େ ପ୍ରାଣମୂର୍ଚ୍ଛା କରି କେମିତି ସେ ଏ ସଂସାରର ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଜୟା ହେବ । ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅନେକ କିଛି ବାଧାବିନ୍ଦୁ ଦେଖା ଦେଇଛି । ଜୀବନ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ସିଂହା ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ରୋଗର ଅତିଶୟରେ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି

ଗେ'ଉଣ୍ଡିଁ ଗୋ'ଦର ଅନ୍ତଃକୌଷ ମୋ'ବ

କାହ୍ନୁ ବାହୁଲ୍ୟ ସୂଚକ

ଶତକ ବର୍ଷ ଯୋଗ ମୁଁ ସାଧକ

ତାହା ନ ଜାଣିବେ କେହି ।

ଗୋଡ଼ ଡାକର ଗୋଦର । ପୁଣି ହାନିଆ । ଚାନ୍ଦି ମଧ୍ୟରେ
ସଂକଳ୍ପ ଡାକର ଶହେ ବର୍ଷ ଯୋଗ ସାଧନାରେ ନିଜକୁ ମଜ୍ଜେଇ
ଦେବାକୁ । ପୁଣି ସେ ଯୋଗ ସାଧନା ହେବ ମାରବରେ ଏବଂ
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଖୁବ ଦୁରରେ ।

ପିଲବେଳେ ହାତଦାସଙ୍କ ମନ ଶିଶୁରଙ୍କ ଅଡ଼କୁ ତଳି
ଆସିଥିଲା । କାରଣ ସେ ଯେଉଁ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗଢ଼ିହୋଇ
ଆସିଥିଲେ ସେହି ପରିବେଶ ଶିଶୁର ଭକ୍ତି ରୂପକ ମଞ୍ଜିଟିର
ଅକୁରୋଦଗମ କରାଇବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାତାବରଣ ଯୋଗାଇ
ପାରିଥିଲା ।

ପିତା ଚେତନର ଓହ୍ଲା ଥିଲେ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ । ସବୁଜନ ପ୍ରିୟ
ଭାଜନ । ମା' ସୁମତୀ ଦେବୀ ଥିଲେ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ । ନିରଳସ
ଭାବରେ ଜୀବନ ବିତାଇ ସବୋଇ ଭାବରେ କପରି ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ
ଟିକକ ଚୁଟିବାକୁ ହୁଏ; ତାହା ସେ ବେଶ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ
ଶେଷକ ଅବସ୍ଥାରୁ ହାତଦାସଙ୍କ ଉପରେ ପିତା ମାତାଙ୍କର ଯେଉଁ
ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥିଲା; ତାହା ତାଙ୍କୁ ଶିଶୁର ଭକ୍ତି ହେବାକୁ ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ
ଉପାଦାନ ଯୋଗାଇ ପାରିଥିଲା—ଏହା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ହାତଦାସ ପଦ୍ମନାଥୀ କନ୍ୟାର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।
ତାଙ୍କ ପୂର୍ବର ନାମଥିଲା ସାଧୁବର ଦାସ ।

ହାତଦାସ ଗୃହୀ ଥିଲେ । ଘର ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନରେ
କୌଣସି ଆସକ୍ତି ଭାବ ଦେଖା ଦେଇ ନଥିଲା । ସେ ଥିଲେ
ଧାର୍ମିକ; ମାତ୍ର ଧର୍ମ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଫିମ ନଥିଲା । ଏମିତି
ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ ଜଣେ ଯଦି ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ବିଚାର
କରେ ତେବେ ସେ ଅନେକ ରୂପ ନେଇ ଦେଖା ଦେବେ ଆମ
ଆଗରେ; ଠକ୍ ଯେମିତି ସେକ୍ସପିୟରଙ୍କ ସେହି ପାଞ୍ଚଜଣ ଲୋକ
ହାତୀ ଦେଖିଲୁ ଭଳି ।

ସେ ବିଜ୍ଞ, ବିଚକ୍ଷଣ ହସାବରେ ଆମ ଆଖି ଆଗକୁ ଆସି
ପାରନ୍ତି, ପୁଣି ଅଜ୍ଞ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ଆମେ ଆମର ବିବେଚନା
ମଧ୍ୟକୁ ଆଣି ପାରୁ । ତେବେ ତଥାତ ଏତିକି ରୁହେ ଯେ ଯେଉଁ—

ମାନେ ଦେଖନ୍ତି ବା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାର ଦୂର ଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ସବୁ କିଛି ନିର୍ଭର କରେ ।

ଏହି ଧରଣରେ ଗୋଟିଏ କଥା ଆମ ଆଗକୁ ଅସେ । ମନେ କରନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସଭାସ୍ଥଳୀ, ସେଠାକୁ ଯେଉଁ ମାନେ ଅସନ୍ନ ସେମାନେ ଯେ ଗୋଟିଏ କଥା ଦେଖନ୍ତି ବା ଅନୁଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ । ତେବେ କଥା ହେଲା ଅନୁଧ୍ୟାନକାରୀ ଦୂର ଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ ସବୁ କିଛି ନିର୍ଭର କରେ । କିଏ କ'ଣ ଦେଖିଲା ? କାହାର ଯଦି ନଜର ଥାଏ ଆଲୋଚନା ଉପରେ ତ କାହାର ନଜର ଥାଏ ସେଠାରେ ହେଉଥିବା ଅଳ୍ପ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଉପରେ । ପୁଣି କିଏ ଧର୍ମାଲୋଚନା ପାଖରେ ବସି ଘରେ ଶୁଣି ଆସିଥିବା ପିଲା ଛୁଆଙ୍କ କଥା ବସି ଶ୍ରାବେ । ସବୁକିଛି ନିର୍ଭର କରୁଛି ଲୋକର ଜ୍ଞାନ ଓ ବବେକ ଉପରେ । ସେମିତି ହାତବାସ ଦେଖା ଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଯେଉଁ ମାନେ କି ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଶ୍ରାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ଛତିଆ ଅବସ୍ଥିତି ଓ ଇତିହାସ

ହାତବାସଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟିଥିଲା ଛତିଆରେ । ତାଙ୍କର ଗାଘା ଅବସ୍ଥିତ ଏଇଠି, ତେଣୁ ଆମର ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଛତିଆର ଇତିହାସ ଓ ଅବସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇ ସମୀଚୀନ ମନେ ହୁଏ ।

କଟକଠାରୁ ପ୍ରାୟ ପଚାଶ କଲମିଟର ଉତ୍ତରକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ରାସ୍ତା କଡ଼ରେ ଛତିଆ ବଟ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ପାଖାପାଖି ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଦ୍ୟମାନ ଏବଂ ଏଠାରେ ଅମରବିଶାଳରେ ଗଙ୍ଗ ବଂଶୀୟ ରାଜା ଅନଙ୍ଗ ଭୀମ ଦେବ ସପ୍ତମ ଛତିଆ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦୁର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ଝୁରିଗୋଟି ଦୁର୍ଗ କଟକ ନାମରେ ନାମିତ

ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଡକ୍ଟର ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଲାଲ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି
ମତକୁ ପଣ୍ଡିତ ମୃତୁଞ୍ଜୟ ରଥ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ।
ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଯୁକ୍ତି ହେଲା ଯେ କୌଣସି ଐତିହାସିକ ଏହା
ମତ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ କରି ନାହାନ୍ତି ଯେ ଛତିଆ ଦୁର୍ଗ ଅନଙ୍ଗଭୀମ
ଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ମିତ । ପୁନଶ୍ଚ ଅନଙ୍ଗ ଭୀମ ଦେବଙ୍କ ରାଜତ୍ଵ
କାଳରେ ଯେଉଁ କେତେଗୋଟି ଦୁର୍ଗ ବା ପୁଷ୍କରିଣୀ ଇତ୍ୟାଦି
ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବେ
ଧ୍ୟୁସ ପ୍ରାପ୍ତ ନହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଠିଆ ହୋଇଅଛି । ତେଣୁ
ଛତିଆ ଦୁର୍ଗ ଗୌଡ଼ାର ଦୁର୍ଗର ସମକାଳୀନ ବା ତତ୍ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ।
ଏହି ଦୁର୍ଗ ଉପରେ ପାହାଡ଼ଟି ପ୍ରାୟ ଛବିପରି ରହୁଥିବାରୁ ଏହାର
ନାମ ଛବିପୁର ଅଥବା ପାହାଡ଼ର ନାମ 'ଛବିଗିରି' ଥିଲା ।

ଏକଦ୍ଵ୍ୟଙ୍ଗତ ପଣ୍ଡିତ ମୃତୁଞ୍ଜୟ ରଥଙ୍କ ମତ ଅନୁଯାୟୀ
ଛତିଆ ଗଡ଼ରେ ରାଜତ୍ଵ କରୁଥିବା ରାଜାଙ୍କ ସମୟ ବହୁତ ଦିନ
ହେଲା ଅତିବାହିତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏହା ସେଠାକାର
ଜନସ୍ମୃତିରୁ ପୂର୍ବ ପରି ବିଲେପ ପାଇ ଯାଇ ଅଛି ବା ଇତିହାସର
ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ସେଠାକାର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍ଘାଟିତ କରିବାକୁ
କୌଣସି ଐତିହାସିକ ଚେତ୍ର ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ।

ସେ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ଛତିଆ ଦୁର୍ଗ ଅନଙ୍ଗଭୀମ
ଦେବଙ୍କ ସମୟର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ
ଅଛି । ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜଧାନୀ କଳିଙ୍ଗ ନଗର (ଆଧୁନିକ ପାରଳା
-ଖେମୁଣ୍ଡି ତାଲୁକ୍କର ମହାଲିଙ୍ଗମ୍)ରୁ କଟକକୁ ଖ୍ରୀ ୧୨୩୫ରେ
ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲା । ପୁନଶ୍ଚ ବହିଷ୍କୃତ ଆନ୍ଧ୍ରମଣ୍ଡଳ ନିଜକୁ
ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜାମାନେ କଟକଠାରୁ
ଦୂରରେ ଯେଉଁ କେତେଗୋଟି ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ ସେଥି

ମଧ୍ୟରୁ ଛତିଆର ଅମରାବତୀ କଟକ ଅନ୍ୟତମ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଏ । ଅନେକ ଐତିହାସିକଙ୍କ ମତ ଅନୁଯାୟୀ ଜଣା ପଡ଼େ ଯେ ଖ୍ରୀ ୧୧-୫ରେ ଶ୍ଵେତଗଙ୍ଗଦେବ ପୁରୀ ମନ୍ଦିର କାମ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଦ୍ଵାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗକୁ ଅନଙ୍ଗ ଭୀମ ଦେବ ଏହି ମନ୍ଦିର କାମର ସମାପ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ନରସିଂହ ଦେବ (ଖ୍ରୀ ୧୨୩୮—ଖ୍ରୀ ୧୨୭୭)ଙ୍କ ସମୟରେ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାଣର ପରି ସମାପ୍ତି ଘଟିଥିଲା । ତେଣୁ କଳା ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବିକାଶ ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜାମାନଙ୍କ ସମୟରେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଭାବରେ ଘଟିଥିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଛତିଆ ଠାରୁ ଦୁଇ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗଣେଶ୍ଵରପୁର ନିକଟସ୍ଥ ଜଳୋକା ପାହାଡ଼ ତଳକୁ ଅବସ୍ଥିତ ପଞ୍ଚୁପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପାଞ୍ଚୋଟି ମନ୍ଦିରର କଳା କଉଶଳ ସହିତ କୋଣାର୍କ ତଥା ପୁରୀ ବଡ଼ ଦେଉଳକୁ ତୁଳନା କଲେ ଯେ କୌଣସି ସଂଧାରଣ ଲୋକ ମତ ପୋଷଣ କରିବ ଯେ ଯଦି ଛତିଆ ଗଡ଼ରେ କୌଣସି ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ରାଜତ୍ଵ କରି ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଗଙ୍ଗ ବଂଶୀୟ କଳା ତଥା ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ଏହି ପାଞ୍ଚୋଟି ମନ୍ଦିରର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ପଞ୍ଚୁ ପାଣ୍ଡବ ମନ୍ଦିରର ଅନତି ଦୂରରେ ତାଳେଶ୍ଵର ମନ୍ଦିର ଅବସ୍ଥିତ । ଗଙ୍ଗ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଶେଷ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଏ ମନ୍ଦିର କୌଣସି ଏକ ଗଙ୍ଗ ବଂଶୀୟ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଯେ ନିର୍ମିତ ଏହା ମନେ କରିବା ଯଥାର୍ଥ ହେବ ।

ନରସିଂହ ଦେବ ୧୨୭୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଇନ୍ଦ୍ରଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବାମୁଦେବ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଅବ୍ୟବହୃତ ପୁରୁର ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ କଳଶା ରାମଙ୍କ ଜଣାଣ ଚଢ଼ିତଣାରେ ଛତାରେ
ବସୁକନ୍ତ ରାଜତ୍ୟ କରୁଥିଲେ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଅଛି —

“ଛତା ଗ୍ରାମ ପଶ୍ଚିମରେ ଅଛି ଅମରାବତୀ,
ଛଟକେ ସେ ଝର ନିର୍ମାଣ ଯାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କହନ୍ତି ।
ଯହିଁ ବସୁକନ୍ତ ନଗର ଦେବ ରାଜଙ୍କୁର,
ଯଦନେ ଯିଦଣ ଚେତଣ କୋଟି ହୁଅନ୍ତି ମେଳ ।”

ତେବେ ଏ ବସୁକନ୍ତ କ’ଣ ହେଉଛନ୍ତି ଜଣେ ଗଙ୍ଗ ବଂଶୀୟ
ରାଜା ଯାହାଙ୍କ ଡୁବ ପଡ଼ିଲେତନ ଓ ପୌଷ ଦିବ୍ୟ ଲେଚନ ?
ଦିବ୍ୟ ଲେଚନକୁ ମାଳ ପୋଖରୀ (ନେଳିଆ ପୋଖରୀ) ପାଖରେ
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭକ୍ଷଣ କରିଥିଲା ବୋଲି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ମୁଖରୁ
ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ସମାଜ, ହାଡ଼ିଦାସ ଓ ରାଜନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି

ଯୁଗେ ଯୁଗେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାରତବର୍ଷ ଉପରେ ବହୁ
ଯାଇଅଛି ଅନେକ ଝଡ଼ । ଏହି ଝଡ଼ର ଉତ୍ପତ୍ତି ନିଜ ଦେଶରୁ
ସେତକ ହୋଇ ନାହିଁ ତାହା ୦ ରୁ ବେଶୀ ହୋଇଅଛି ବିଦେଶରୁ ।
ବିଦେଶୀମାନେ ଏକ ଝଡ଼ ପଦ୍ମର ଆଗେଇ ଆସିଛନ୍ତି, ନିଜର
କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିଛନ୍ତି ଏ ଦେଶର ୧.୫ ପଦନରେ । ଖ୍ରୀ: ପୂର୍ବ
୩୨୫ରେ ଅଲେକଜାଣ୍ଡରଙ୍କ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ ଏବଂ ଜୟ, ଖ୍ରୀ:
୧୦୦୧ରେ ଗଙ୍ଗନର ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
୧୦୨୫ରେ ସୋମନାଥ ମନ୍ଦିର ଲୁଣ୍ଠନ ଏବଂ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୧୯୯ରେ
ଭାରତର ରାଜଧାନୀ ଦିଲ୍ଲୀର ପତନ, ଏ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱାଧୀନ
ଚେତା ମଣିଷ ମନରେ ବିଶେଷ ଆଘାତ ଦେଇଛି । ଖାଲି
ସେତକରେ ସେ ଝଡ଼ର ଅବସାନ ହୋଇନାହିଁ । ମଙ୍ଗୋଲମାନେ

ଆନ୍ତର୍ଗତ କରିଛନ୍ତି ୧୯୨୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ, ମେଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
ଆଧିପତ୍ୟ ଏ ଦେଶ ସ୍ୱୀକାର କରିଛି ୧୯୨୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ।
ପରିଶେଷରେ ଦେଶା ଦେଇଛି ମୋଗଲ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଧୁସଲତା; ଯାହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ମରହଟ୍ଟା ଏବଂ ଇଂରେଜ
ଶକ୍ତି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି ଏ ଦେଶରେ ।

ସେ ଯାହା ହେଉନା କାର୍ଯ୍ୟକ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୭୯୯ରେ
କଲିକତା ମାଟିରେ ଇଂରେଜମାନେ ପଦାର୍ପଣ କରି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ
୧୭୭୧ରେ ମରହଟ୍ଟା ଏବଂ ପ୍ରାନ୍ତ ଶକ୍ତିକୁ ପୂର୍ବପୁର ନିଷ୍ପନ୍ନର
ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ନିମନ୍ତେ ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି
ଉଠିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଡ଼ିକ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ
ଥିଲା, ତାହା ଇଂରେଜ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ମିଶି ଯାଇଅଛି ବା ମିଶି
ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶା ତା'ର ସ୍ୱାଧୀନତା ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୦୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ବଜାୟ ରଖିଛି ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ପାଇକ ପୁଅ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଓ
ଶୌର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଇ, ବ୍ରିଟିଶ ଶାସକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜର
ସ୍ୱର ଉତ୍ତେଜନ କରି ବ୍ରିଟିଶ କମାଣ୍ଡ, ଗୋଲା ତଥା ଆଧୁନିକ
ସପ୍ତଶସ୍ତ୍ର ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡ ଚୁଆଁଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ଠିକ୍ ଏହି ସମୟର ବିବରଣୀ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ରାୟସିଂହ
ତାଙ୍କର “ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଗଣବିପ୍ଳବ” ପୁସ୍ତକରେ ଫିରିଙ୍ଗି କର୍ମ
ଭାରତ ଗଡ଼ ତାପକ ଯୁଦ୍ଧରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଅଛନ୍ତି—

ଦବ୍ୟସିଂହ ଦେବଙ୍କର ନବମ ଅଙ୍କରେ,

ଆସିଲେ ଯବନମାନେ ମିଳିଲେ ଉକ୍ତଲେ ।

ନାନାଦି ଉପାଦମାନ ଘଟାଇଲେ ବଳେ,

ପରଧନ ପରନାଶ ଲୁଟିଲେ ସେ ହେଲେ ।

ଘୋରେ ଗୋଟିଏ କଥା ପ୍ରତିଧ୍ବନି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେହୁଏ ଯେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ ୧୫୩୭ରେ ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ଶାସନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ମଧ୍ୟ ଏବଂ ୧୮୩୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଶା ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଥିଲେ ହୁଏତ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୧୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ବରୂପରୁ ଭାବରେ ଚଳି ପାରି ନଥିଲା ।

ଠିକ୍ ଏମିତି ଏକ ଅସ୍ବାଭାବିକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ରାଜନୈତିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ମଧ୍ୟରେ ହାତଦାସ ନିଜର ନିଜ୍ଜନ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେ ଦେଖିଛନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଉନ୍ନତ କଥା ସମ୍ବନ୍ଧ ପରିବେଶ ନିଶ୍ଚୟ ସଫଳ ଆସୁଛି । ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ସ୍ବାଧୀନତାର ମଧ୍ୟ ଗୁଣିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ବନ୍ଦ ବନ୍ଦୀର ନଥା ବ୍ରହ୍ମାଦେଶ ପାଇଁ ଡୋଲମଗିରି କରିବାକୁ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରୁନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଆଲୋକ ଓଡ଼ିଆର ଆଖିକୁ ଯେତିକି ଝଲକ ଇ ଦେଇ ଅଛି ଅନ୍ୟ; ପକ୍ଷରେ ବଞ୍ଚିବାର ମାନଦଣ୍ଡ ସେତିକି ଫିକା ପଡ଼ି ଆସିଛି । ତେଣୁ ପୁଣି ଥରେ ସ୍ବାଧୀନ ରବିର ବାଳ କାରଣ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ବ ଝାପସା ଆଲୋକରେ ଅନ୍ତର୍ଭବ କରି ପାରିଅଛି ।

ତେବେ ବଙ୍ଗାଳୀମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଗୋଟିଏ ଭାଷା ମନ୍ଦିର ଆକ୍ଷେପ ସମୟରେ ହାତଦାସ ବା କପରି ନୀରବ ରହିଥାନ୍ତେ ? ସେ ଲେଖନୀ ଶୂଳିଛନ୍ତି ଅବରାମ ଗତିରେ । କେତେ ଦିନ କେତେ ରାତିର ତାଙ୍କର ଅଖିଆ ଅପିଆ ବା କଟି ଯାଇ ନଥିବ—ଏକଥା କିଏ ଅସ୍ବୀକାର କରିବ ? ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ଉପରେ

ଯେତେବେଳେ ଏକ ବିହଙ୍ଗମ ଦୃଷ୍ଟି ନିଶ୍ଚେଷ କରୁଥାଏ ସେତେ-
ବେଳେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ବିଷୟଟି ପଦାରେ ପଡ଼ିଯାଏ ।

ଲୁଣମରା ଓ ବିପ୍ଳବୀ ହାଡ଼ିଦାସ

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ
ଉପରେ ବିଶେଷ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଲୁଗା ମଧ୍ୟ
ଚିତ୍ରେଣରେ ବିହସ୍ତ କରାଯାଉଥିଲା । ଐତିହାସିକ ବିପ୍ଳବ ଫଳରେ
ଲୁଗାସାମ୍ବରର ଲୁଗା ହ୍ରାସ ଓ ଉତ୍ପାଦନ ବଜାର ମାଡ଼ି ବସିଲା, ଯାହା
ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବାଧାଗ୍ରସ୍ତ
ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

କେବଳ ଯେ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ ସଂକଟମୟ ପରିସ୍ଥିତି ଦେଇ
ଗତି କଲା ତାହା ନୁହେଁ; ବରଂ ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଲୁଣମରା ମାଡ଼ି
ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ କାଳ ହେଲା । ଏହାର ପ୍ରତିଫଳ ସ୍ୱରୂପ
ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ବିପ୍ଳବ ଲେଖନୀ ଅଭିଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କଲେ
'ଜଗା ବଳିଆ'ଙ୍କ ପାଖରେ—

‘ରହୁ ସିଂହସନ

ମଉଡ଼ ମଣିକ

କହିବୁ ଟିକି କଥାଏ

ସ୍ୱାତ ନମିଲଇ

କୁଣ ନମିଲଇ

ଲୁଣ ବିନା ବଡ଼ ଉପେ’ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୦୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୁଣମରା ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଲୋକ-
ମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଖ୍ରୀ ୧୮୦୫ରେ ଏକ
ଅସ୍ଥାୟୀ ଆଇନ ବଳରେ ତାହା ରହିତ ହେଲା । ମରହଟ୍ଟା
ଅମଳରେ ଲୁଣ ମହଣ ଟ ୩/ଥିଲା । ଖ୍ରୀ ୧୮୦୫ରେ ଏକ ସରକାରୀ
ଆଦେଶ ଫଳରେ ତାହା ବାରଗୁଣ ହୋଇଗଲା । ଏହି
ବ୍ୟବସାୟକୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଏକ ରୁଟିଆ ବ୍ୟବସାୟ

କରି ଓଡ଼ିଶା ଭିତରୁ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ଶିକା ଟଙ୍କା ଏବଂ ବାହାରକୁ
ପଠାଇ ପଠାଇ ଲୁଣ ଟଙ୍କା ପାଇଲେ । ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାହାରକୁ
ପ୍ରାୟ ୫୦-୧୦୦ ମହଣ ଲୁଣ ପଠା ଯାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଲୁଣମର
ବ୍ୟବସାୟକୁ ସରକାର ଏକ ରୁଚିଆ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ଦ୍ଵାରା
ଯେତେବେଳେ ଲୋକମାନଙ୍କ ଜାଗାକା ଉପରେ ଆଞ୍ଚ ଆସିଲା,
ସେତେବେଳେ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଵାଧୀନ ଚେତା ଲୋକ ବ୍ୟସ୍ତ ବା
ବିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ସ୍ଵାଭାବିକ ଏବଂ ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ଶେଷରେ ତାହାହିଁ
ହୋଇଥିଲା ।

ହାଡ଼ିଦାସ ଓ ଅରୁଣତାନନ୍ଦ

ପଞ୍ଚସଖାଗଣ ଏହା ପୁଷ୍ପ କରି ଦେଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ
ସମୟାନୁସାରେ ନିଜ ନିଜର ଘଟ ବଦଳାଇ ଆଆନ୍ତି । କାରଣ
ଯେତେବେଳେ ସମଜରେ ପାପର ଭାର ଦୁର୍ବିଷଦ ହୋଇ ପଡ଼େ
ଠିକ୍ ସେହି ଘଡ଼ି ସନ୍ଧ୍ୟା ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି
ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ହିତୋପଦେଶ ମୂଳକ ଜଳ ସିଞ୍ଚନ କରି ଶାନ୍ତି
ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ନିର୍ଗୁଣ
ପତ୍ନୀ ହିନ୍ଦୀ କବି କବୀର ଦାସ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ ଗାଇଛନ୍ତି—

‘ବୃଷ କେବେ ଖାଏ ନାହିଁ ଫଳ

ନଘା କେବେ ସଞ୍ଜେ ନାହିଁ ମାର,

ପର ସ୍ଵର୍ଥ ଲାଗି ସିନା

ସାଧୁ ଆଜି ଧରିଛୁ ଶରୀର ।’

ବାସ୍ତବିକ ଯେଉଁମାନେ ସବୁ ସେମାନେ ନିଜପାଇଁ କେବେ
ବ୍ୟାକୁଳ ଦେବାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖା ଯାଇ ନାହିଁ । ସେମାନେ
ନିଜର ଜୀବନକୁ ଭଲ ଭଲ କରି ଦର୍ଶ୍ୟ କରି ପରର ମଙ୍ଗଳର
ସ୍ଵପ୍ନକୁ ବାସ୍ତବରେ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାକୁ ସଦା ସର୍ବଦା ଲାଗି

ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟର ସୁଖ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସୁଖର ସଜ୍ଞା
ଏବଂ ଦୁଃଖ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦୁଃଖର ଅନ୍ୟ ଏକ
ରୂପାୟନ ମାତ୍ର ।

ଅରୂପାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ‘କଳି କଳ୍ପ’ ଗୀତାରେ କହି
ଅଛନ୍ତି—

ଘଟ ବଦଳା ଜାଣନ୍ତି ପଞ୍ଚସଖା ଭକ୍ତ

ସମୟ ବେଳକୁ ଜାଣି ହୋନ୍ତି ଦେହବନ୍ଧ ।

ପଞ୍ଚସଖାଗଣ ସମୟାନୁସାରେ ନିଜ ନିଜର ଆବିର୍ଭାବ
କରାଇ ଥାଆନ୍ତି । ଅରୂପାନନ୍ଦ ପାଞ୍ଚଯୁଗରେ ପାଞ୍ଚସଖାଙ୍କର
ପରିଚୟ ତାଙ୍କର ‘ଗୋପାଳଙ୍କ ଓଗାଳ’ ବହିରେ ପ୍ରଦାନ କରି
ଅଛନ୍ତି—

ଅନନ୍ତଯୁଗ:—ଶ୍ରୀ ଦାମ, ସୁଦାମ, ବସୁଦାମ, ନଳ, ସୁନଳ

ସତ୍ୟଯୁଗ:—ମାର୍କଣ୍ଡ, କୃତାଜଳ, ଗାର୍ଗବ, ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ, ନାରଦ

ସେତାଯୁଗ:—ନଳ, ମାଳ, ସୁଷେଣ, ଜାମ୍ବେବ, ହନୁମାନ

କଳିଯୁଗ:—ଅନନ୍ତ, ଅରୂପ, ଜଗନ୍ନାଥ, ଯଶୋବନ୍ତ, ବଳରାମ

ପୁନଶ୍ଚ ଭବିଷ୍ୟତ କଳିକଳ୍ପ ଗୀତାରେ ରାମଦାସଙ୍କୁ ନିଜର
ଜନ୍ମ ବୃତ୍ତନ୍ତର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଅରୂପାନନ୍ଦ ଭାବ
ହାଡ଼ିବରୁ ଦାସ ନାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି ସୂଚାଇ
ଦେଇଛନ୍ତି—

କ୍ଷେପି କୃଳେ ଜନମିବି ଅଭ୍ୟମନ୍ୟୁ ନାମ

ପୁଣି ମୁଁ ଜନମ ହେବି

ଚମ୍ପାପୁର ଗ୍ରାମ ।

ଚମ୍ପାପୁରେ ହେବି ଜନ୍ମ

ଛତିଆରେ ବାସ,

କମାର ଘରେ ମୁଁ ହେବି

ହାଡ଼ିବରୁ ଦାସ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି ଏ ଅରୂପାନନ୍ଦ କ'ଣ ? କାରଣ ଅନେକ ଲେଖାରେ ଆମେ ଯେଉଁ ଅରୂପଙ୍କ ନାମ ପାଉ ସେ ପଞ୍ଚସଖା ଅରୂପ ବୋଲି ସନ୍ଦେହ ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତରେ ମିଳେ ଯେ ଅରୂପାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୁରୁ ହେଉଛନ୍ତି ସନାତନ । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚସଖା ଅରୂପାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୁରୁ ସନାତନ ନୁହନ୍ତି । ପୁଣି ଅରୂପାନନ୍ଦ ସମୟର ରଜାଥିଲେ ଗୋପିନାଥ ଦେବ, ଯାହାଙ୍କ ରଜତ୍ୱ କାଳ ହେଉଅଛି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୭୨୫ — ୧୭୩୨ । ତେଣୁ ପଞ୍ଚସଖା ଅରୂପ ଏବଂ ଏ ଅରୂପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମୟର ବ୍ୟବଧାନ ହେଉଅଛି ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଶହ ବର୍ଷ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅରୂପାନନ୍ଦ ନାମରେ ଯେ ଏକାଧିକ କବି ଥିଲେ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ତେବେ ଇତିହାସର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରୁ ଆମକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେ କଲି କଲୁର ରଚୟିତା ଅରୂପାନନ୍ଦ କ'ଣ ପଞ୍ଚସଖା ଗୋଷ୍ଠୀର ଯେକି ନିଜର ଘଟ ବଦଳାଇ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ହାଡ଼ିଦାସ ନାମରେ ଚମ୍ପାପୁରଠାରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଯାହାହେଉ ଯଦି ନିମ୍ନ ପଦ ଦ୍ୱୟକୁ ବରୁରକୁ ନିଆଯାଏ, ତେବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ହାଡ଼ିଦାସ ହେଉଛନ୍ତି ଅରୂପାନନ୍ଦଙ୍କର ତେର ପୁରୁଷ ଓ ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅରୂପ ନେମାଲର ଅରୂପ ତଥା ପଞ୍ଚସଖା ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ୟତମ କବିଛତ୍ର । ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହଁନ୍ତି —

ବାର ପୁରୁଷ ମୋ ଭୋଗ ହୋଇଯିବ

ନେମାଲ ଠିକଣା ଠାଇଁ

ତେର ପୁରୁଷରେ ଛଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମରେ

ହାଡ଼ିଆ ମୋ ନାମ ହୋଇ

ପୁଣି ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀକାରେକ୍ତି ହେଉଛି —

ଯେଉଁ କଥା ପାଇଁ ଅରୁଣ ସେ ବାଇ

ସେଇ ହାଡ଼ିଆଟି ମୁହଁ,

ଭକତେ ଜାଣିବେ

ଏଥିରେ ସନ୍ଦେଶ

ଅନ୍ୟ ନ ଜାଣିବେ କେହି ।

ତେଣୁ ଉପସ୍ଥିତ ହାଡ଼ିଦାସ ଏବଂ ଅରୁଣଦାନନ୍ଦ ହେଉଛନ୍ତି ଅଭିନୀତ । ଅରୁଣଦାନନ୍ଦ ନିଜର ଘଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଚମ୍ପାପୁରଠାରେ ହାଡ଼ିଦାସ ନାମରେ କମାର ଘରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ହାଡ଼ିଦାସ ଜାତିସ୍ମର ଥିବା ହେତୁ ସେ ତାଙ୍କ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତ ଜାଣିବାକୁ ସମ ହୋଇପାରୁ ଥିଲେ । ଏଣୁ ହାଡ଼ିଦାସ ଏବଂ ଅରୁଣଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖାରେ ଟିକିଲିଭବ ତଥା ବିଶ୍ୱରରେ କେତେକ ସାମଜିକ ଦେଖାଯାଏ ।

ହାଡ଼ିଦାସ—ଏକ ସମୀକ୍ଷା

ମହାପୁରୁଷ ହାଡ଼ିବରୁ ଦାସଙ୍କ ନାମ ଥିଲା ହାଡ଼ିବରୁ ଓଡ଼ିଆ । ମାତ୍ର ସେ ତାଙ୍କ ରଚନାବଳୀରେ ନିଜକୁ ବାଇସ୍ତ୍ରୀ ବା ପାଗଳ ହାଡ଼ିଆ ବୋଲି ଲେଖି ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହାଡ଼ିବରୁ ଦାସ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । କେବଳ ଯେ ହାଡ଼ିଦାସ ନିଜ ନାମ ପଛରେ ‘ଦାସ’ ସଜ୍ଞା ଯୋଗ କରିଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ ବରଂ ପଞ୍ଚସଖାଗଣ ନିଜକୁ ‘ଦାସ’ ସଜ୍ଞାଧାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଦାସ ସଜ୍ଞାଧାରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରକୃତରେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜଗତର ପୁରୋଧା ଓ କବିତା ରାଜ୍ୟର କବିରାଜ ଅଟନ୍ତି ।

ତୁମ୍ଭେ ହାତରେ ଦାସଙ୍କ ଲେଖା ଉନ୍ନତ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବଳିତ ଓ ନିରୁକ୍ତ ଅନୁଭୂତି ପ୍ରମୁତ । ଏହାଙ୍କର ଭାଷା ସରଳ, ସୁନ୍ଦର ଓ ଉପମା ସୁକ୍ତ । ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ନଥିଲା ତଥାପି ତାଙ୍କର ରଚନାବଳୀ ମୌଳିକ ଭାବାପନ୍ନ ଓ ନିର୍ମଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଆବାଜର ମର୍ମିକ ଦ୍ୟୋତନାର ଏକ ନିର୍ଜରଣୀ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ ଅନ୍ୟକିଛି ନୁହେଁ ।

ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପାର୍ଥବ ଜଗତର ଆକର୍ଷଣ, ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅଲୋକ ବଞ୍ଚିକା—କେଉଁଟିକୁ ସେ ନିଜର କରନ୍ତେ ବା ପର କରନ୍ତେ ? ତାରି ମଧ୍ୟରେ ଦେଖା ଦେଖା ଦେଇଅଛି ଶଶିକ ମାନସିକ ଦ୍ରବ୍ଧ । ପରଶେଷରେ ସେ ପାର୍ଥବ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚିରନ୍ତନ ତଥା ଚିର ନୃତନ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରଦାନ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଯାପନ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ହାତରେ ଦାସଙ୍କ ରଚନା ବଳି ଭକ୍ତି ରସ ଶ୍ରବଣ, ଆଦରସୁକ୍ତ ଓ ଆନନ୍ଦ ଉଦ୍‌ବେଳକ ଅଟେ । ପ୍ରମୁଖ ତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ପଞ୍ଚସଖାଙ୍କ ଶୂନ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମ, ପିଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅରକ୍ଷିତ ଦାସଙ୍କ ଅଜ୍ଞାଧର୍ମ ବା ବ୍ରହ୍ମ ଉପାସନା ସଙ୍ଗେ ଶଂସିତ କବିରାଜ ସବୁ ହାତ ବରୁ ଦାସଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ମାତ୍ରି, ତତ୍ତ୍ୱ, ଦର୍ଶନ ଓ ପରଶେଷରେ ସଂହିତାଦ୍ୱରେ ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଅଧ୍ୟାବଧି ହାତଦାସଙ୍କ ବିରଚିତ ଅନେକ ପୋଥି ଉତ୍କଳର ପୁର ପକ୍ଷରେ ଦେଖାଯାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଗୀତ ଦଂଶିତ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମୁଲିଖିତ ପୋଥିଗୁଡ଼ିକ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।

୧—ସୁବନାବର

୨ — ଉଦେବାଶର

୩ — ଶାଳ ମାଧବ ଗୀତା

୪ — କେତକୀ ଚଉତିଶା

୫ — ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ

୬ — ବ୍ୟାସବିଧି

୭ — ଶଙ୍ଖନାଭ

୮ — ଅସ୍ତାଶ୍ୟ ମାଳିକା ଯଥା — କର୍ମମୂଳ ମାଳିକା

ସ୍ତବନାବର

ସ୍ତବନାବର ପୁସ୍ତକ ହାତ୍ତଦାସଙ୍କ ଜୀବନକୁ ନେଇ ମୁଖ୍ୟତଃ
ଲେଖା ଯାଇଅଛି । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ବୋଲିରେ ହାତ୍ତଦାସ ନିଜ
ବିଷୟରେ କିଛି ନା କିଛି କହିଛନ୍ତି —

ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ହାତ୍ତଦାସ ଅଭିଜ୍ଞ ଦେଖି

ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ଏବେ ତେତେ କର,

ନିନ୍ଦା ହେଲେ ଦେଖ ଯେବେ ଭଲ ଲୋକ

ଯେତେ ହେଲେ ପୁଣି କାର୍ତ୍ତବୀର ।

×

×

×

×

ହାତ୍ତର କଉଡ଼ି ତୋଳ ଖାଏ ବାଡ଼ି

ଏହି ରୂପେ ସିନା ମୋ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଏଥିପାଇଁ କିମ୍ପା ତୁମ୍ଭ ଘରଣୀକୁ

ନିରବଧ ହେବ ଏତେ ଚିନ୍ତା ?

ଅଧ୍ୟାବଧି ସ୍ତବନାବର ପୁସ୍ତକ ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
ବିରଚିତ ବୋଲି ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଲବ୍ଧ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମା-
ଲୋଚକମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହୋଇ ଆସିଅଛି । ଯଦି ଏହା
ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲେଖା ଯାଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସେଥିରେ

ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ନାମ ସ୍ଥାନ ପାଇଲ କପରି ?
ତେଣୁ ଭବନାବର ପୁତ୍ରକ ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଲିଖିତ, ସେ ହେତୁ
ପୁତ୍ରକର ଉପସ୍ଥାପନରେ ହାଡ଼ିଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି --

‘ଅରୁଦ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ବୃନ୍ଦା

ସ୍ଥାନ ହାଡ଼ିଆ ଲେଖନ କଲ

ସବୁ ସୁଖଙ୍କର ସାଧୁ ବିପ୍ରବର

କରୁଣା ମୋତେ ଯେଣୁ ହୋଇଲ ।’

ଉଦେବାଶର

ଭବିଷ୍ୟତ ଦିଶାବଳୀର ଆଧାର ଉପରେ ଉଦେବାଶର
ରଚିତ । ଏଥିରେ ଯେଉଁ ସାଲ ବିଷୟ ଦିଆ ଯାଇଅଛି, ତାହା
ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ କେହି କ୍ଷମ ହୋଇ ପାରି
ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ତାହା ଜଣା ପଡ଼ନ୍ତୁ ତେବେ ସେଥିରେ ଥିବା
ଭବିଷ୍ୟତ ଦିଶାବଳୀ କେତେ ଦୂର ସତ ତାହା ଜଣା ପଡ଼ନ୍ତା ।

ନୀଳ ମାଧବ ଗୀତା

ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଲୀଳା ଖେଳାର ଆଶ୍ରିତ ଆଧାର ଉପରେ
ଏହା ଲିଖିତ ।

କେତକୀ ଚଉତିଶା

ହାଡ଼ିଦାସ ଯେତେବେଳେ ମାତୃ ଗର୍ଭରେ ଥିଲେ, ସେତେ-
ବେଳେ ସେ ପରିକଳ୍ପନା କରିଥିଲେ କେତକୀ ଚଉତିଶାର ।
ତେଣୁ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି --

କ୍ଷମେ ହାଡ଼ିକରେ ଜଣା

ମାତୃଗର୍ଭେ କରିଥିଲେ କଳ୍ପନା

କେତକୀ ଫୁଲ,

ରହି ଛାଡ଼ିଆ ପାଟଣା ।

ଏହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରି କେତେକ ଭବିଷ୍ୟତ ଆଧାର
ଉପରେ ଲିଖିତ ।

ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ:—

ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ ଆମର
ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ପାରିଅଛି ! ସାଧାରଣତଃ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର
ଭଜନଗୁଡ଼ିକ ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧର ଏବଂ ମଣିଷର ଶରୀର ବା ଇନ୍ଦ୍ରିୟର
ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଲେଖା ଯାଇଅଛି । ତେଣୁ
କେବଳ ଯେ-ହାଉଁଦାସ ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ ଲେଖୁଥିଲେ ତାହା
ନୁହେଁ ବରଂ ଅନନ୍ତ, ଯଶୋବନ୍ତ, ଅରୁଣ, ବଳରାମ ଓ
ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନେକ କବି ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଶ୍ରୀମ ଶ୍ରେଷ୍ଠଙ୍କ ‘ବାଇମନ ହୋ ବସି
ହୁଁସକୁ ଖେଳା ହୁଁସ ଉଡ଼ିଗଲେ ନଦୀଏ ଧରା’ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଶରୀର
ଭେଦ ଭଜନ ।

ହାଉଁଦାସଙ୍କ ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନଗୁଡ଼ିକ ମନୋଜ୍ଞ
ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଗୁମ୍ଫା ଘରେ ରହିଛି ପାଗ

ଶୟନ ସୁଖରେ ନୟନ ଖାସ

ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଆସିକରି ପାଗ

ରା ର ବୋଲି ଡାକ ଦିଏ ଭୁମୁର ।

ପାଗ ଆଗେ ଅଛି ପାରୁଣୀ

ସାଙ୍ଗହୁଏ ପ୍ରେମକୁ ଜାଣି

ଭୁଆ ବିରାଡ଼ିଟି ଜଗିଅଛି ତାକୁ

ଭେଟ ପଡ଼ିଗଲେ ଭଜବ ମର ।

ପ୍ରେମେ ମଉଁ ହୋଇଣ ଚୁମ୍ବ
 ଜାତ କଲେ ତନୋଟି ଡିମ୍ବ
 ତନି ସପ୍ତାହରେ ଫଟାଇଲେ ଡିମ୍ବ
 ଏକୁ ଏକ ତହିଁ ଦିଶଂତ ତୋର ।
 ଏକ ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲୁ କଳା
 ଏକ ବର୍ଣ୍ଣ ହାରିଗ୍ରା ମିଳା
 ଆଉ ଏକ ଗୋଟି ଶ୍ଵେତ ବର୍ଣ୍ଣ ଧରି
 ବିଶ୍ରମ ଶାଳାକୁ କଲେ ଆହାର ।
 ହର ବୁଝା କରିଙ୍କ ଗୁଣ
 ପାର ମୁଖ ନରତେ ଶୁଣ
 ତନି ସେ ଲେଟଣି ଖେଳୁନିତ ପୁଣି
 ଆକାଶେ ଉଡ଼ିଲେ ଝାପ ବଇର ।
 ପାର ପାରେଶ୍ଵର ଯେ ଲଙ୍କା
 ଧରିଅଛି ବ୍ରହ୍ମର ଯୋଗ
 କହେ ହାଡ଼ି ଛୁର ପାର ସଙ୍ଗ କର
 ଉଡ଼ି ଆସି ତୋତେ ଦେବଟି ଧର ।
 ମାତା ପିତା ନାଲି ଯେ ନେଳି
 ପାଶେ ହଲେ ଭଳିକ ଭଳି
 ପାଶେ ଏକ ହୋଇ ଗୁମ୍ଫାରେ ପଶିଲେ
 କହେ ହାଡ଼ି ନଶ୍ଵରଇ ଘୁମୁର ।

ଉପଯୁକ୍ତ ଭଜନଟି ହାଡ଼ିଦାସ ଯେ ଜଣେ ଅଲୌକିକ
 ପ୍ରତିଭା ସମ୍ପନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ ଥିଲେ ତାହା ସୂଚାଇ ଦିଏ । ତାଙ୍କର
 ପଦ ଲଳିତ୍ୟ, ସଞ୍ଜୋଜନା ତଥା ପ୍ରତିପାଦକ ଯେ କୌଣସି

ପାଠକକୁ ଯେ ରସ ଆସ୍ବାଦନରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ
ଚାହା କେହି ଅସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଶାଳ ଭଜନ

ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନ ପରି ହାଡ଼ିଦାସ ଯେଉଁ କେତେ-
ଗୋଟି ଶାଳ ଭଜନ ଲେଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ
ମଧ୍ୟ ଶରୀର ଭେଦ ଭଜନଗୁଡ଼ିକଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ ନ୍ୟୁନ
ନୁହେଁ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଭୁଲି ନଯାରେ ଭାଇ
ଚିତ୍ତ ଶାଳ ଗଢ଼ା ଜାତି
ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗାର ଅନଳ
ଅନନ୍ତ ପ୍ରଣାଟି ଭାତି । ଘୋଷା ।
ଜଳ ଅନଳ ସମୀର
କମାର ଶାଳ ବିଚାର
ହେତୁ ରଖ ଚମୁଟାକୁ
ହାତୁଡ଼ାଟି ମଞ୍ଜୁ ହସ୍ତି
କ' ଯେ କମଳାବର
ମା' ମାନ ସରୋବର
ର' ରହ ସିଂହାସନ
ରାହାସ ଲାଗିଛି ମତି
ଶା' ଯେ ଶେଷ ଅନନ୍ତ
ନ' ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପଦେ ସ୍ଥିତି
ଏକା ପିଙ୍ଗ ଭଲ ନୁହେଁ
ସର ସର ତନୁ ମୁର୍ତ୍ତି ।

ଟାଣ ଦେଖାଇଲେ ପୁଣି
 ଶାଣ କରେ ଦିଏ ଟାଣି
 ନ ରଖେ ଗଦା କାହାର
 ଗଜା ପ୍ରଜା କବା ଜାତି ।
 ଠକ କମାର କହଇ
 ଠଲେ ପାଦ ପଡ଼େ ଧାପୁୀ
 ଠକ ଠକ କରେ ନିତି
 ଠକବ ସେ ପରା ପୃଥୀ ।

ବ୍ୟାସ ବିଷୟ

ହାତ୍ତିଦାସଙ୍କ ଜୀବନର ଅଗ୍ରସ ପ୍ରଦାନ କରେ ବ୍ୟାସବିଷୟ ।
 ତାଙ୍କର ଜୀବନତତ୍ତ୍ୱ ସଦା ସଦା ଦୁଃଖ ଝଡ଼ ଝଞ୍ଜିର ଲହରୀ
 କାଟି ଯେ ଆଗେଇ ଚାଲିଥିଲା ତାହା ବିଶେଷ ଭାବରେ ରୂପରେଖ
 ପାଇ ପାରିଅଛି ଏଥିରେ —

ମୁଁ ଯେ ଦେଖିବାକୁ ନିଧନ
 ଯେ ଅର୍ଥ ଗ୍ରାସ୍ତ୍ର ସେ ଅମାନ୍ୟ
 ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖଇ ନିରତେ
 ସେ ପୁଣି ନ ଚାହୁଁ ମୋତେ ।
 କରନ୍ତି ଜିଦା ଉପହାସ
 ମୁଁ ତହିଁକି ଅଛି ଉଲ୍ଲାସ ।

ନିନ୍ଦା, ଗାଳି, ଅପମାନ ଏ ସବୁ ମଣିଷ ଜୀବନରେ ଆସେ
 ଓ ଆସିବ । ତେଣୁ ସେଥିରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ି ବିକ୍ରମ ହେବାର ଲୋକ
 ଯେ ହାତ୍ତିଦାସ ନଥିଲେ ତାହା ପ୍ରମାଣ ସେ ନିଜେ ଲେଖିଦେଇ
 ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଯେତେ ଯିଏ ନିର୍ଯ୍ୟାତକ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ
 ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରର ମହତ୍ତ୍ୱ ସେତିକି ଦେଖିପ୍ରମାନ ହୋଇଅଛି ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଝଲକ ଉପାଦାନ ନେଇ ଯାର ହୃଦୟ ଗଢ଼ା, ତାକୁ
 ଯେତେ ପରାସ୍ତା ମାର୍ଗ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତା'ର ଗୁଣ ସଦା ସବଦା
 ବଜାୟ ରଖିବାକୁ ଶମ ହୋଇ ପାରିଛି ଓ ହେବ । ଏଥିରେ
 ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛିନାହିଁ । ପୁଣି ଏ ମାଟିରେ କେବଳ ଯେ
 ଚୈତନ୍ୟଦେବ ରହିବେ ଆଉ ଜଗାଇ ମାଧୋଇ ନରହିବେ
 ତାହା ନୁହେଁ । ବରଂ ଜଣକର ଉତ୍ସର୍ଗ, ତ୍ୟାଗ, ତିତିଷା ବଳରେ
 ଆଉ ଜଣକର ଘଟିବ ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।

ତେଣୁ ଜଗାଇ ମାଧୋଇକୁ ପ୍ରତିନିଧି କରୁଥିବା ପ୍ରତିନିଧି-
 ମାନେ ସଦା ସବଦା ତାଙ୍କୁ ଦେଇଛନ୍ତି ଲୁଚିନା—

“ମୋତେ ବୋଲନ୍ତି ଦୂର ଦୂର
 ତୁ ଶୁଭ ଅଜ୍ଞାନ ବାତୁଳ ।
 ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ଥାଉ
 ପଲମ କାଠୁଆରେ ଶାଉ ।
 ବାକ୍ୟ କହୁ ବାଇ ପରାୟେ
 ତୋ ଦେହେ ସକଳ ଅନ୍ୟାୟେ ।”

ଶଙ୍ଖନାଭି

ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ଐତିହାସିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ବିଶେଷ ଭାବରେ
 ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ଶଙ୍ଖ ନାଭିରେ । ଛତିଆର ଅମରେଶ୍ୱର ଶିବଙ୍କ
 ପାଦ ପଦ୍ମକୁ ଧ୍ୟାନକରି ସେ ସମୟ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ
 ଧନ୍ୟାଗିରି ପର୍ବତରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

ଅମରବତୀ ପୂର୍ବ କୋଣ
 ଛତିଆ ବୋଲି ଗ୍ରାମ ନାମ ।
 ଅମରେଶ୍ୱର ବୋଲି ଶିବ
 ସେ ପାଦକୁ ଅଧମ ଜୀବ ।

ନିରତେ କଲ୍ମ ପ୍ରତି ଆଶ
 ତୁଷାର୍ଣ୍ଣେ ନୁହଁଇ ସନ୍ତୋଷ ।
 ଅମରେଶ୍ଵର ବଇଷ୍ଣବ
 ଆଦି ଦୁର୍ଗା ସିଦ୍ଧ ସାଧବା ।
 ପବନ ନାମେ ଧନ୍ୟାଗିରି
 ଏ ମୁଦ୍ରା ଚହିଁ ଆଶ୍ରେକରି ।

ପୁନଶ୍ଚ ପରମେଶ୍ଵର ନରହରି ଯେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ସବୁକିଛି
 ତାହା ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଯାହା ଦିଅନ୍ତି ନରହରି
 ମୁଁ ତାହା ପାଇ ଯହୁକରି ।
 ତହୁଁ ଡେଇଁଛୁ ଦାସମତେ
 ହସନ୍ତି ଜନ ଏ ଜଗତେ ।

ସନ୍ତ ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ କବିତାରେ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଅଛି ।
 ଓଡ଼ିଆ କବି ଗଣଙ୍କ ପାଖରେ ଯୁଗୀୟ ଧର୍ମର ‘ଆଶ୍ୟା ଯାହା
 ହେଉନା କହିଁକି, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବୌଦ୍ଧ ଦର୍ଶନ ଦୂରେଇ ଯାଇ
 ପାରିନାହିଁ । ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କର କାବ୍ୟ କବିତାର ବିଶେଷତ୍ଵ ଏହି ଯେ —

୧—ସେ ଜାତି ଭେଦର ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ, ଯାହାର
 ପ୍ରତିଫଳନ ପଡ଼ିଛି ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କବିତାରେ ।

୨—ସେ ଅଲେଖଙ୍କ ଧ୍ୟାନ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରୁଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ
 ଦାରୁମୂର୍ତ୍ତି । ତେଣୁ ସିଏ ଶୂନ୍ୟ ଅଲେଖ ଭିତରେ କୌଣସି
 ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖିପାରୁ ନଥିଲେ ।

ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଏ ଯେଉଁ ଧାରଣା ତାହା କେତେକାଂଶରେ
 ପରସ୍ପର ଟିକ ହୋଇଅଛି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭଙ୍ଗନରେ—

ଭଜନ ଭଗବାନ

ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମକୁ ଧାୟୀ

ଯ.ହା ନାମ ଲେଖିବାକୁ

ବ୍ୟାସେ ତା' ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଶିଶୁବେଦ ମଧ୍ୟେ ଗୋପ୍ୟ

ତାକୁ ନରତେ ତୁ ଯପ

ଅନ୍ତରରେ ବଳାଇ

ଅବଦ୍ୟା ତା'ର ସାଧନା

ସେ ସିନା ଅଟେ ଅବନା

ଅମନ ଭୂମିକୁ ଅନା

ବୃତ୍ତ ବେଦରେ ସିନା

ଅବିକାରରେ ପାଇବୁ

ବିକାର ହେଲେ ମରିବୁ

ଅଶ ହେତୁରେ ସାଧୁବୁ

ଦନ୍ତ ଜହ୍ନାନ ଲଗଇ ।

ଏ ମନ୍ତ୍ର ଯେ ଭଜେ

ଅନ୍ୟ ଦେବତା ନ ପୂଜେ

ମାତ୍ର ଗର୍ଭେ ଜ୍ଞାନ ହେଜେ

ହାଡ଼ି ତା ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଉପସଂହାର

ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜନ ମୁଖରୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ.....

ହାଡ଼ିଆ କମାର

ସମାଧି ଉପରେ

ଧଳା କଳା ଘୋଡ଼ା ଦୁଇ ।

ତା' ପରେ ବସିଛି

ଜଗା ବଳିଆରେ

କଳଙ୍କା ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ।'

ଭଗବାନ କେତେବେଳେ ତାଙ୍କର କି ସ୍ୱରୂପ । କିଏ ତାହା
ଜାଣୁଛି ସମୟ ତା'ର ଉପରେ କଳଙ୍କା ସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ଉପବେଷ୍ଟନ
କରିଛନ୍ତି ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ର । ଏହା ହେଲେ ଜନ ନିଃସୂତ
ବାଣୀ । ମାତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥଙ୍କ ମତରେ ଏହା ହେଉଛି
କାଞ୍ଚିଆଣୀ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ କାଞ୍ଚି ବିଜୟ ଅଭିଯାନ । ପ୍ରଥମଟିରେ
ଧଳା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବଳଭଦ୍ର ଓ କଳା ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସ୍ୱୟଂ
ଜଗନ୍ନାଥ ବନ୍ଦ୍ୟମାନ ।

ସେଇ ଜଗନ୍ନାଥ ଏଇ ମାଟିର, ଏଦେଶର ଏବଂ ଏଇ
ଜଗତର । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହାତୀଦାସଙ୍କ ଭଜନଗୁଡ଼ିକ
ଯେତେକ ମର୍ମପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିଅଛି, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ
ଭାବାର୍ତ୍ତର ସୃଷ୍ଟି କରି ଅଛି ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କେତେ ଅଭିଯୋଗ
ସ୍ଥାପନ କରି । ରତ୍ନ ସିଂହାସନ' ମଉଡ଼ ମଣି ତାଙ୍କର 'ଟିକ
କଥାଏ' ଯଦି ନଶୁଣାଛି ତେବେ କିଏ ଶୁଣିବ ? ଯେମିତି ଅନ୍ଧ
କବି ଭ୍ରମ ଶ୍ରେଇ ଭଗବାନଙ୍କ ଆଗରେ ଅଭିଯୋଗ କରନ୍ତି,
'ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ ପ୍ରଭୁ ମଣ୍ଡନ ଦେଉଛୁ ଏ ପୁଣି କେବଣ କଥା' ?
ସେମିତି ହାତୀଦାସଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ହେଲା—

ତୁଛୁକୁ ଆହୁରି

ଜନ ମୁଖେ ଭଣା

ହୋଇ ଅଛୁଟି ବାଇଆ

ତୁମ୍ଭେ ପରା ଭଲ

ଜଗତେ ହୋଇଛ

ଜାଣୁଥିବ ତଉବାହା ।

ଏଥିରୁ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଜାପୁରାଣ ଦ୍ଵୟ ଯେ ହାଡ଼ିଦାସ ସେହି ନିଳାଚଳ
ଧାମର ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଉପରେ ଅଗାଧ ବିଶ୍ଵାସ ରଖି ତାଙ୍କର
ଜୀବନ ଭରଣିଟି ସଫାର ସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲେ ।
ପୁନଶ୍ଚ ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ ହୁଏ ଯେ
ତାଙ୍କର ଅନେକ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତିରେ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଅଛି
ଯେଉଁ ପ୍ରଭାବରୁ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ ଓ ଚୈତନ ଦାସ ଆଦି କବିଗଣ
ମୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ହାଡ଼ିଦାସ ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ
ସମ୍ପନ୍ନ କବି ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରଚନା ଥିଲା ନିଜ୍ଞ
ଅନୁଭୂତ ପ୍ରସୂତ । କଳିଯୁଗର ଅବସାନ ପରେ ତାଙ୍କର ସ୍ଥିତି
ବିଷୟରେ ସେ କହନ୍ତି—

‘ସାଗର ବଢ଼ିବ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେବ

ଜଳୋକାରେ ମୋର ନିବାସ ଥିବ ।’

ଜଳୋକା ପବନ । ଅନେକ ସାଧୁଙ୍କର ପଦ ପୁଣି ପାଇ
ସେ ଅଳ୍ପ ଗୌରବାନ୍ଵିତ । ହାଡ଼ିଦାସ ଯେ ଏଇ ପାହାଡ଼ରେ
ବିଜନତା ମାଧୁରୀ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ସମୟ ବିତାଇ
ଦେଇ ଅଛନ୍ତି—ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହା ଯାଇପାରେ । ତେଣୁ
ଆଜି ହାଡ଼ିଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଚମ୍ପାପୁର, ଛତିଆ, ଅମରାବତୀ ତଥା
ଜଳୋକାର ମାଟି ଯେତେକ ପବନ ହୋଇଛି ତାହାଠାରୁ କିଛି କମ୍
ପବନ ହୋଇନାହିଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ‘କ୍ଷଣମନ୍ତ୍ର ସଜ୍ଜନ
ସଙ୍ଗତରେ କା’—ତା’ର କି ମହତ୍ତ୍ଵ ? କିନ୍ତୁ ସେକଥା ବୁଝିଛନ୍ତି
କେତେ ଜଣ ? ପୂଜ୍ୟ ପୂଜାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ନଦୀଟି ଯଦି ସେହି
ସଜ୍ଜନମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା କରା ଯାଆନ୍ତା,
ତେବେ ତାହାହିଁ ହୁଅନ୍ତା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ।

ଉପୋଦ୍ୟାତା

ବିଶ୍ୱସ୍ତର ଶ୍ରଦ୍ଧା

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିଗ୍ରହଜ ବ୍ରହ୍ମା ଜଣେ ଯୁବକ ସାହିତ୍ୟିକ ଭାବରେ ସ୍ୱାୟତ୍ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଅନେକ ଆଗରୁ ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ରେଭେନ୍ସା ମହା ବିଦ୍ୟାଳୟର ପୂର୍ବ ଶ୍ରେଣୀବାସର ମୁଖ୍ୟସ 'ଜାଗରଣ'ର ୧୯୭୪-୭୫ ମସିହା ସଂଖ୍ୟାକୁ ସେ ସ୍ୱାୟତ୍ ପ୍ରତିଭାର ସାର୍ଥକ ମୁଲ୍ୟବାନରେ ଲିଖନ କରାଇଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭାବର ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ ତାଙ୍କର ଆଗାମୀ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ସଫଳତା ଆଣି ଦେବ ଏଥିରେ ଆଶାବାଦୀ ହେବା ଅସମୀଚିତ ନହେ । ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ହାତ୍ତିବାସଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଚିନ୍ତା ଧାରାକୁ ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମ ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟି ଭଙ୍ଗୀରେ ଆଲୋଚନା କରି ସମାଜର ଉତ୍ତର ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ତଥ୍ୟ ମୂଳକ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କରି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଏକ ସହାୟକ ପୁସ୍ତକ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବ—

ଶ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନର ଶୁଭ କାମନା କରୁଛି—

(ସୁଗୁ ଫା.ଦଳ) ଶ୍ରୀ ଅଶୋକ କୁମାର ମହାନ୍ତି

ଘାସୁଣିଆ

ତା ୩-୭-୧୧

କଟକ